

Авторка статті:

Юлія МАКАРЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, доцентка,
професорка кафедри соціальних технологій

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОДНОДІТНИХ СІМЕЙ

Формування та розвиток особистості починається від моменту народження дитини і сім'ї у цьому процесі належить пріоритетне місце: саме вона є першим вихователем маленької людини, середовищем передачі їй духовного багатства, культурних традицій, формування ціннісних орієнтацій, практичних умінь та навичок. При цьому провідними чинниками виступають не стільки спеціально організовані дії, скільки моральна атмосфера, спосіб внутрішнього сімейного життя та його стиль.

Увагу психолого-педагогічних взаємин, а також проблемам та шляхам їх вирішення в одnodітних сім'ях приділяли Т. Алексєєнко, Ю. Ашурко, В. Капелюк, Т. Кравченко, М. Міщенко, В. Постовий, Л. Федорович та інші.

Одnodітна сім'я – це сім'я, де виховується одна дитина, як правило батьки усю свою ласку, любов, тепло дають своїй дитині, задовольняють усі її інтереси, потреби, дуже часто виконують певні її завдання, які б вона могла виконати сама. Зазвичай, батьки возвеличують свою дитину, говорячи їй, що вона є найкращою серед усіх. І у дитини вибудовується підвищена самооцінка, вона може зневажливо, байдуже, а інколи і егоїстично ставитися до інших [1, с. 68].

Не викликає сумнівів той факт, що сім'я, в тому числі й одnodітна, є мікромоделлю суспільства. На мікрорівні вона виступає як соціальна група, на макрорівні – як соціальний інститут. Інститут сім'ї не є сталим, він постійно змінюється відповідно до змін і розвитку потреб суспільства.

Опираючись на положення В. Федяєва, одnodітна сім'я як соціальний інститут повинна виконувати наступні загальні функції у суспільстві, що в свою чергу впливають і на соціалізацію дітей:

1. Забезпечення соціальної та культурної безперервності розвитку суспільства. Певні традиції, звичаї суспільства, перш за все, зберігаються у сім'ї, будь-які здобутки у праці, побуті, життєві навички і т.д. передаються від батьків дитині, і таким чином всі досягнення передаються від покоління до покоління, зберігаючи безперервність розвитку. А дитина до знань і умінь, отриманих від батьків, додає ще свій досвід, щоб передати його своїм дітям – наступним поколінням [3, с.50]. В сім'ї, де зростає одна дитина – вона є продовжувачем сімейних традицій, їй ще з дитинства прищеплюють розуміння того, що крім неї продовжувачів сімейних традицій не існує.

2. Відтворення населення як біологічне, так і соціальне. Дітонародження – це одна з головних біологічних функцій сім'ї – функція продовження роду. До неї додається функція соціального відтворення населення, бо саме у сім'ї відбувається первинна соціалізація індивідів, саме тут з них формуються особистості [3, с. 50]. Дитина, яка виховується в одnodітній сім'ї, прагне ставши дорослою мати найменше двоє дітей, а інколи і більше. Це пояснюється бажанням дитини мати братика чи сестричку і відсутністю бажання, низьким рівнем матеріального забезпечення чи станом здоров'я у батьків (одного з батьків). Інколи дитина прагне наслідувати своїх батьків. Часто від маленької дитини можна почути: «Я

хочу, щоб у мене було так як у моїх батьків». Такі діти, хочуть бути схожими на батьків у всьому, навіть у кількості дітей, так само їх любити, оберігати.

3. Виховання нового покоління. Ця функція є складовою частиною первинної соціалізації індивідів і відіграє визначну роль у становленні особистості. Саме від виховання більшою мірою залежить формування індивідуальності людини. Від того, яка індивідуальність сформується у конкретного індивіда, залежить і наступна її соціалізація, вміння вибирати між добром і злом, самовдосконалюватися і сприяти соціалізації і вдосконаленню інших членів суспільства. Від виховання багато в чому залежить соціальна мобільність, соціальна активність особистості, її громадянська позиція, моральність відносно до себе особисто, інших людей [3, с. 51]. Вихованню дитини, яка зростає у одnodітній сім'ї приділяється більше уваги, ніж дитині з багатодітної сім'ї, а це дає кращі можливості для соціалізації, формування індивідуальності.

4. Економічна, матеріально-виробнича, господарсько-побутова функція, функція накопичення матеріальних благ та передачі соціального статусу. Головним її призначенням залишається турбота про нащадків, причому з дитиною пов'язують більш психологічні, ніж матеріальні цінності. Зростання благополуччя, високий рівень життя дають змогу одній матері прокормити своїх дітей без батька, що сприяє збільшенню розлучень. Розвиток демократії веде до того, що соціальний статус не обов'язково отримується від батьків у спадок, його можна досягти і без цього [3, с. 51]. Ця функція у плані одnodітної сім'ї, передбачає передачу свого майна, всіх своїх надбань єдиній дитині, одному спадкоємцю.

5. Комунікативна функція забезпечує організацію і використання вільного часу. Переважна кількість людей проводить вільний час у колі своєї сім'ї. Отже щаслива, злагоджена сім'я, в якій існують добрі, засновані на взаємній любові і повазі відносини, є основним чинником раціонального і найефективнішого проведення вільного часу людини, його дозвілля [3, с. 52]. Аналізуючи цю функцію, крізь призму одnodітної сім'ї, то можна говорити про те, що діти, які виховуються в одnodітних сім'ях, важко вступають у комунікативний контакт, їм легше знаходитися серед дорослих, ніж серед своїх однолітків. Дітям з одnodітних сімей комфортніше спілкуватися з невеликою кількістю дітей, ніж контактувати з великою масою однолітків.

6. Функція емоційної стабілізації. У наш час з напруженим життям, зі збільшенням психологічного тиску на людину і появою різних стресових ситуацій особливо важливо мати змогу зняття цього стресового навантаження. Сім'я повинна бути таким чинником. Саме у колі сім'ї людина може відпочити душею і тілом і тим самим відновити свої сили до наступного робочого дня, зберегти своє здоров'я [3, с. 53]. Дитина, яка виховується в одnodітній сім'ї почуває себе захищено у колі своєї сім'ї, ніби як у фортеці. Тут вони завжди знайдуть захист, підтримку батьків.

7. Регулятивна функція, яка сприяє і забезпечує моральну регламентацію поведінки особистостей. Це функція первинного соціального контролю. Вона формує і підтримує правові і моральні санкції за належну поведінку і порушення моральних норм взаємовідносин між членами сім'ї, що позитивно відбивається і на їх поведінці у суспільстві взагалі. Проектуючи цю функцію на одnodітну сім'ю, то можна зробити такий висновок, що дитина з такої сім'ї більш впевнена, знає свої права, обов'язки.

Отже, дуже важливо мати єдність в одnodітній сім'ї, щоб кожне рішення було спільним. І тоді дитина може отримати все необхідне для її соціалізації. В першу чергу це може відбутися через: забезпечення соціальної та культурної безперервності розвитку суспільства; відтворення населення як біологічне, так і соціальне; виховання нового покоління; економічну, матеріально-виробничу, господарсько-побутову функцію, функцію накопичення матеріальних благ та передачі соціального статусу; комунікативну функцію, що забезпечує організацію і використання вільного часу; функцію емоційної стабілізації; регулятивну функцію, яка сприяє і забезпечує моральну регламентацію поведінки особистостей.

Використана література

1. Капелюк В. В. *Формування особистості підлітка в одnodітних сім'ях*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / В.В. Капелюк. Херсон: Херсонський державний ун-т, 2007. 22 с.
2. Козел В. В. Одnodітна сім'я як середовище соціального виховання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003. № 13. С.227-229.
3. Федяєва В. Сімейне виховання як об'єкт історико-педагогічних досліджень. *Шлях освіти*. 2004. № 2. С. 50-53.